

דבר העורך

יישר כח מגיד שיעור; יישר כח!!!

אצבעו המיובלת מיששה הלוח ושוב את הכפל הבולט שבמכנסיו החגיגיים. פניו השזופות, חרושי הקמטים, קרנו באושר עילאי, ועיניו שילחו מבטים מבויישים שיש בהם מעין תערובת של שמחה ומבוכה.

- מאין בא מר?

הוא חייך בענווה אופיינית לאנשי עמל, הניח את כף ידו הגדולה על חולצתו הבוהקת שלבש לרגל האירוע והפטיר, "אני בן אדם פשוט, לא כמו כל הרבנים שהגיעו".

- בכל זאת.

- טוב, התרצה. לפני מספר שנים חזרתי מהשדה לבית הכנסת, ובין מנחה לערבית סיפרתי לחברי מהמושב, שבני הגדול התמנה למגיד שיעור של הדף היומי בבני ברק, ובכל יום הוא לומד את הדף היומי עם שלושים אנשים. הבן שלי. אני בכלל לא התכוונתי, אבל אחרי מספר ימים פנה אלי גבאי בית הכנסת והודיע לי, כי בבית הכנסת שלנו יוקם שיעור דף יומי, ואני אהיה מגיד השיעור. אני צחקתי כל כך, אבל הוא נשאר רציני. יש לך בן מגיד שיעור, אז תלמד איתו את הדף היומי בטלפון, ואחר כך תלמד אותו איתנו. ומאז, כבודו, תתפלא לשמוע, אני מגיד שיעור בדף היומי...

תראה, הוא לחש לאוזני. קיבלתי הזמנה להופיע לכנס. היה כתוב שם "לכבוד הרב הגאון, רבי... שליט"א". אולי אתה יכול לסדר שפעם הבאה לא יעשו לי כאלה בושות. אני לא רב. בכלל לא.

טוב הספקתי להפסיק את דעתי, הודיעו במערכת הכריזה על תפילת מעריב, ולאחריה ראיתי אותו מתחבק בהתרגשות עם בנו הבכור. עד שהכנס הארצי למגיד שיעור של הדף היומי יתחיל, האב שלך מכיסו צילום של הדף היומי, וביחד הם הכינו את שיעור הדף היומי של מחר.

מי כעמד ישראל.

מספר שורות לפני הבמה, ישב, יותר נכון עמד, אברך חסידי דרוך, שלא הסיר את הגרטל מתפילת ערבית לכבוד האירוע, והתכוון ברטט לכניסת כ"ח האדמו"ר שליט"א, שכיבדו את האירוע בנכחותם.

- מאין מר?

- אני מגיד שיעור דף היומי בבית הכנסת של בעלי בירושלים.

שני כסאות לידו, הטיב אברך ליטאי את משקפיו ומולל בזקנו, בצפייה דרוכה לקראת משא גדולי ישראל שליט"א, אשר ביקשו להביע את הוקרתם לקהל מגידי שיעור הדף היומי.

- מאין מר?

- אני מגיד שיעור דף היומי בחניכי הישיבות ברכסים.

מימין הבמה, סיים אברך ספרדי את תפילת העמידה של תפילת מעריב, ומנה את מילותיה של תפילת עלינו לשבח כמונה מעות, בשעה

גדולי ישראל שליט"א בכנס הארצי למגיד שיעור הדף היומי

מימין לשמאל: מרן האדמו"ר מבעלזא, מרן הגרא"ל שטיינמן, מרן הגר"ח קנייבסקי, מרן האדמו"ר מנדבורנה, מרן האדמו"ר מסהגורה ומרן הגר"ג אייזלשטיין

השבוע בגליון

♦ מדוע רבי שמואל סלנט זצ"ל, הורה לשנות ממנהגי הניקור

♦ המנעות מאכילת החלק האחורי של הבהמה

♦ כשהערבים פקפקו ביהדותם של האשכנזים...

♦ תשרי בלי יום כיפור!

♦ חודש נטול קדושה

♦ בין בשר לחלב - מדוע, מניין וכמה

♦ אכילת חלב אחר אכילת בשר

♦ אכילת בשר לאחר אכילת גבינה צהובה

♦ הגבינה הקשה בעלת מאפיינים דומה לאלו של הבשר

דף קא/א על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה

מדוע רבי שמואל סלנט זצ"ל הורה לשנות ממנהגי הניקור

בין בעלי התפקידים הנכבדים הדואגים לכך שהבשר הנכנס לפינו יהא כשר, תופס ה'מנקר' מקום של כבוד. תפקידו הוא לנקר מבשר הבהמה את החלקים האסורים באכילה, הלא הם, גיד הנשה, החֶלֶב, וכמו כן, לנקר את גידי הדם, שאילולי כן, אין די במליחת הבשר כדי להוציא את הדם.

את פעולות הניקור לא ניתן להסביר ולפרט על ידי המחשה בלבד, כפי שכתב הרמ"א (יו"ד סי' ס"ד סעי' ז'): "וסדר ניקור אלו החלבים צריך ראיה מן הבקי בניקור, ואי אפשר לבאר היטב בספר". לפיכך, נסקור במאמר שלפנינו, מספר היבטים היסטוריים-הלכתיים, בהלכות ניקור.

המנעות מאכילת החלק האחורי של הבהמה: במשך דורות רבים נמנעו בקהילות ישראל רבות, מניקור חלקה האחורי הבהמה. הם אכלו את החלק הקדמי בלבד, ואילו את החלק האחורי, הדורש ניקור רב, היו מוכרים לנוכרים. מנהג זה רווח ברוב קהילות אירופה, מלבד באיזורים בודדים בהם היה ריכוז גדול של יהודים והדרישה לבשר היתה רבה. הערים העיקריות שבהן בוצע ניקור בכל חלקי הבהמה, הן וורשה, וילנא, ביאליסטוק, קובנה וקראקא (י"מזון כשר מן החי" ח"ה פ"ג), ואכן, תלמידי החכמים שבערים אלו, חיברו ספרים להסבר פעולות הניקור.

גם בעיר הקודש ירושלים, נהגו הספרדים שהתיישבו בה לפני כחמש מאות שנה, לאכול את החלק הקדמי בלבד. בהיותם מוקפים במוסלמים, היתה משימתם קלה מזו של אחיהם שהתגוררו בקרב הנוצרים, משום שמסורת ביד המוסלמים, שיש לאכול בשר שנשחט על ידי בן אברהם בלבד, והיו תושבי הארץ, ערבים כיהודים, אוכלים בימים ההם בשר צאן שנשחט בידי שוחטים יהודיים.

כשהערבים פקפקו ביהדותם של האשכנזים... עם עליית האשכנזים לירושלים, הם ביקשו לחקות את מנהג הספרדים ולמכור גם כן את החלק האחורי למוסלמים, אך הם נתקלו בבעיה, כאשר היה מי שהצליח לשכנע את המוסלמים כי האשכנזים אינם... בני אברהם... מאוחר יותר, בשנת תרל"ד, הערבים 'הכירו' ביהדותם של האשכנזים והם הסכימו לקנות בשר משחיתם.

קיימים מספר שינויים בולטים בין מנהגי הניקור לפי עדות המזרח, לבין מנהגי

לעילוי נשמת

ה"ר מאיר סנד ז"ל

ב"ר בן ציון ז"ל נלב"ע י"ד אייר תשמ"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י ידידינו משפ' סנד שיחיו

לעילוי נשמת

ה"ר אברהם פסח סקורניק ז"ל

ב"ר צבי יהודה ז"ל נלב"ע י"ג אייר תשמ"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידינו פרופ'

ה"ר יהודה גבריאל סקורניק ומשפ' שיחיו - ת"א

הניקור לפי עדות אשכנז. וכגון, מנהג בני עדות אשכנז לעקור את הורידים הגדולים של הבהמה ולהוציאם לחלוטין, אך המנקרים הספרדים מסתפקים בחיתוך הוריד לאורכו, כדי שהדם האצור בתוכו יצא, אך אינם עוקרים את הוריד ממקומו. באותן שנים, הורה רבה של ירושלים, הגאון רבי שמואל סלט זצ"ל, למנקרים האשכנזים, שיקלו וינקרו כמנהג הספרדים! כיון שהוא מיאן לשנות ממנהגי בעל ה"פרי חדש" אשר כיהן כרב בירושלים ("תורת הניקור הירושלמי"), וגם המנקרים האשכנזים חתכו את ורידי הדם בלבד, ולא עקרום ממקומם.

לימים, החלו האשכנזים בירושלים לשחוט גם בהמות גסות, והם גילו כי הערבים אינם מבכרים אכילת בשר בקר על פני בשר הצאן הערב לחיכם ("מזון כשר מן החי" שם פ"ה הערה 11). שוב לא היה מי שירכוש את החלק האחורי, ואי לכך, התחילו האשכנזים לנקר גם את החלק האחורי ולאכול. בעקבות כך נוצר מצב מרתק ביותר. את החלק הקדמי של הבהמה, ניקרו לפי מנהגי הספרדים שנהגו בירושלים, ואילו את החלק האחורי ניקרו לפי מנהגי האשכנזים, שהרי מעולם לא ניקרו בירושלים את החלק האחורי, ולפיכך, לא היה בכך משום שינוי מן המנהג הקודם... ("תורת הניקור הירושלמי"). ברבות הזמן, החלו אשכנזים רבים לרכוש את החלק האחורי בלבד, בניגוד למנהג הוותיק בישראל, משום שהם ביקשו לאכול בשר שנוקד לפי מנהגי האשכנזים.

עד היום הזה, המנקרים האשכנזים בארץ ישראל נוהגים לנקר את החלק הקדמי כמנהג הספרדים, אך המנקרים האשכנזים בארצות הגולה, אינם נוהגים כן. לפני עשרים שנה, התעורר פולמוס נרחב בנושא, ו"התאחדות הרבנים דארצות הברית וקנדה", פרסמה בעקבות כך את "סדר הניקור שיונהג בעזה"ית בכל המקולין הסרים למשמעתנו", והם מציינים, כי "אינה ה' לידינו מנקר ספרדי מעיר קזבלנקה אשר במדינת מרוקו, וגם הוא עשה כמנהג ירושלים ואמר שלמד כן אצל אביו, הרי ידים מוכיחות דהוא ממנהג ספרדי". כלומר, מנקרי חו"ל הצדיקו את העובדה שאינם נוהגים כמנקרי ארץ ישראל האשכנזים, הנוהגים אחר מנהגי הספרדים.

דף קא/ב אלא אמר רבא שמדא הוה

תשרי בלי יום כיפור!

בגמרתנו מסופר, שפעם אירע שיום כיפור חל בשבת, ובכל זאת, מי אשר עבר עבירה באותו יום כיפור, נענש רק על חילול השבת ולא על חילול יום הכיפורים. הרמז היחיד לפתרון התעלומה הלז, נמצא בדמות המילה "שמדא" שהוסיף רבא לביאור העניין. לדעת רש"י ("ד"ה וישראל מתם"), באותה שנה המלכות גזרה על ישראל לבל יקיימו את יום הכיפורים, ובשבת הסמוכה ליום הכיפורים הם קיימו מעין "זכר" ליום הכיפורים "כדי שלא תשתכח תורת יום הכיפורים". לפיכך, מי שחטא באותו יום, נענש על חילול שבת בלבד, שהרי באמת לא היה זה יום הכיפורים.

יש למסור את הנפש על גזירת שמד: בגישה זו נוקטים ראשונים רבים, אך הריטב"א תמה, היאך יתכן שהיהודים ציינו למלכות ולא שמרו את היום הקדוש, הרי גזירה שכזו היא גזירת שמד, שמצווה למסור את הנפש ולא לקיימה. לפיכך הוא מפרש, כי האמוראים בגמרתנו מעידים על מאורע הסטורי מרתק ביותר. לדבריו, באותה שנה המלכות גזרה לבל יקדשו את החודש. ומאחר שלא קידשו את החודש, יום כיפור לא חל, וזו הסיבה שבאותה שנה מי שעשה מלאכה ב"י תשרי, לא חילל את יום הכיפורים!

חודש נטול קדושה: הגאון רבי ברוך דב פוברסקי שליט"א ("בד קודש" ח"ג סי' א') מבאר, כי אין כוונת הריטב"א שבאותה שנה **חודש תשרי** לא חל. החודשים מתחלפים מאלהם כאשר מלאה סאתם, במלאת שלושים יום, בין אם קידשו ובין אם לאו. כוונת הריטב"א, איפוא, כי לקידוש החודש שתי מטרות. האחת, לקבוע אם החודש יהא בן עשרים ותשעה ימים או בן שלושים ימים, והשניה, לקדש את החודש, להחיל עליו קדושה אשר מכחה מתקדשים המועדים החלים באותו חודש. מעתה, כאשר לא קידשו את החודש, נתבטלה קדושת החגים, והיה זה חודש נטול קדושה וחסר מועדים נועי"ש מה שביאר לפי"ד התנאים בראש השנה כדא, ומתי נאמר "קידשוהו שמים", ועיי' "כלי חמדה" פר' בא שצויין בהג' על הריטב"א.

דף קה/א כמה ישהה בין גבינה לבשר ולא כלום

בין בשר לחלב - מדוע, מניין וכמה

בסוגיות אלו אנו עוסקים באיסור אכילת בשר וחלב יחדיו, ובדיני ההרחקה שקבעו חז"ל בין אכילת בשר לבין אכילת חלב, כדי להרחיק את האדם מן העבירה. הכל יודעים, כי האוכל בשר, צריך להמנע מאכילת מוצרי חלב מספר שעות לאחר מכן. לדעת רבים מן הראשונים המקור לכך הוא בסוגייתנו, כלהלן.

איסור אכילת בשר בחלב מן התורה מתייחס לאכילת בשר וחלב שהתבשלו יחדיו (להלן קיגא), אך האוכל בשר וחלב שלא התבשלו יחדיו, עובר על איסור דרבנן, אשר לא זו בלבד שאסרו את אכילתם יחדיו, אלא גם אסרו על אכילתם בסמיכות זה לזה. על זמן

שסקר בעינינו את המקומות, כדי למצוא מקום פנוי.

- מאין מר?

- אני מוסר שיעור דף יומי בקטמונים, בירושלים.

יהודי נשוא פנים, לווה בהתרגשות על ידי מספר אברכים צעירים, לעבר קדמת האולם.

- מאין מר?

- אני מוסר שיעור דף היומי בעיון.

לידי התיישב תלמיד חכם, נצר לשושלת אדמו"רים, כך העיד מעיל השיראין המבהיק שעטה על בגדיו, ורמז לי באצבעו להתקרב אליו.

- מאין מר?

- אני ר"מ בישיבה גדולה. באתי להביע את הוקרתי למגיד שיעור הדף היומי, שרבים מתלמידי לשעבר נמנים עליהם, וגם לא מעט מתלמידי משתתפים בשיעוריהם.

★ ★ ★

הם היו שם, כולם. שרי המאות ושרי האלפים. האנשים אשר מובילים אחריהם קהל עצום ורב של בני ישראל. פשוטו כמשמעו. מגידי השיעור של הדף היומי, הם האנשים אשר נוטלים חלק חשוב ומשמעותי בעיצוב דמותו של עם ישראל.

אלפי מגידי השיעורים של הדף היומי, טורחים ובאים בכל יום לבתי הכנסיות, ולבתי המדרשות, לטשטבאלאך, למשרדים שבהם הם מופיעים גם כן, בבתי המלאכה והחרושת שאימצו אותם אל חיקם בשעת הפסקת הצהריים, למפעלי התעשייה ולמגדלי הבורסה שהשכילו להפוך את הדף היומי לחלק אינטגרלי מסדר יומם. תאר לעצמך, כי יום אחד, מסיבה כל שהיא, כולם, כל מגידי השיעורים, אינם מגיעים, חלילה, והרי לך עם ישראל נטול תורה. כך. חד וחלק. עשרות אלפי אנשים, יהודים קדושים וטהורים, בני אברהם יצחק ויעקב, שרגליהם דרכו למרגלותיו של הר סיני, שבגרונם צעקו 'נעשה ונשמע' - שאינם מחוברים לתורה. חלילה.

כעת, תיטיב להבין, מה רבה פעולתם ומה רב שכרם. עשרות אלפי בתי אב הנושמים את ריח התורה יום אחר יום, באופן בלתי אמצעי. הם ממששים את דפי הגמרא במו ידיהם, סופגים מלא ריאותיהם את משב תורתם של התנאים הקדושים והאמוראים, מתבשמים מלא חושית מזיו הודם של גדולי ישראל, רש"י, בעלי התוספות ועוד. וזה משפיע. משפיע מאד. הכל יודעים זאת. לא יתכן אחרת. עם ישראל לומד תורה!!!

מי שאינו יודע במה דברים אמורים, מוזמן להצטרף פעם אחת לשיעור הדף היומי, לא משנה היכן. במקום להקשיב למגיד השיעור, ימקד נא את מבטו בלומדים. על נקלה הוא יבחין בדבר העצום הזה, שאי אפשר לתאר, הוא מעל המילים, הנשמה היהודית. עיניהם של הלומדים ידמו לו כנרות זוהרים, וגופם מתרחב והולך מרוב עונג. תלכו יהודים, תלכו פעם אחת בלבד. אחר כך כבר תלכו כל יום. זוהי הבטחה.

מגידי השיעורים של הדף היומי, הם האחראים, האחרונים במשפטים ומתקדמים גל אחרי גל, דף אחרי דף, בשמש ובגשם, בחום ובקור, קדימה, עוד דף, עוד פרק, הנה, רואים את החוף, רואים את הסוף, ומיד, מתחילים עוד מסכת, המסע לא נגמר, ובעזרת ה' גם לא ייגמר. כי הם חיינו. הם, מגידי השיעורים, הנושאים על כתפיהם את משא העם, המתאמצים כל כך כדי להרבות תורה בישראל, התאספו ביחד, לערב הוקרה מיוחד שנתרן עבורם.

למען האמת, היה זה גם ערב הוקרה להוגה ומייסד הרעיון הנאצל והנפלא של "הדף היומי", הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, שבימיו הקצרים עלי חלד, הספיק לחולל מהפכות

ולחקים דברים כבירים. הוא לא זכה להויתר צאצאים אחריו, אבל הוא הפך לראש הישיבה הגדול ביותר בכל העולם.

★ ★ ★

י"ש כח מגיד שיעור; י"ש כח!!!

.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il
.....

בברכת התורה העורך

פנינים

אברהם - שומר על אורחיו
למדנו, שאסור לאכול בשר, בשעה שמאכלי חלב עומדים על השולחן. אולם, לפי ההלכה, אם אדם אחר שומר עליו, אין איסור.
"בן איש חי" זצ"ל פירש בכך, בדרך צחות, את הנאמר על אברהם "...והוא עומד עליהם", בשעה שהגיש למלאכים מאכלי חלב ובשר. "והוא עומד עליהם" - כדי לשמור עליהם שלא יאכלום באחד...

דף קה"א אנה להא מילתא חלא בר חמרא לגבי אבא

אסור להיות חקיינ

בגמרתנו אומר מר עוקבא, שהוא אינו דומה לאביו, שאביו המתין יממה שלמה בין בשר לחלב.

ומדוע באמת לא נהג כאביו?

אמרו בעלי המוסר:

- **משום** שלא חפץ להיות חקיינ. אם אינו במדרגה זו אין לו לעשות מה שאינו ראוי לו...

דף קה"א ואחרונים חובה

דברי תורה על השולחן

בכדי לקיים מצוה לדבר בדברי תורה על השולחן, יש שנהגו לומר בסיום הסעודה "מים אחרונים חובה", והרי יש כאן גם דברי תורה וגם תזכורת...

אגב, מספרים כי כאשר העיר תלמיד מתלמידי הגר"א, ביושבו על שולחן רבו, כי יש לדבר בדברי תורה על השולחן, אמר לו הגר"א: הנה כבר קיימת זאת באמירה זו גופה...

דף קה"א מכאן שמכו חכמים לנטילת ידים

מסירות נפש לנטילת ידים

בספר מיוחד בשם "עובר אורח", כינס האדמו"ר דברי תורה ששוחח עם עוברי אורח תלמידי חכמים וגדולי הדור, שנקלעו לפתחו.

בין הדברים מצאנו את הסיפור הבא, ששח לו אחד המשולחים ממה שראה בכתב יד בעיר אוסטרא: בעיר אחת הוכרו חרס על ידי רב העיר, בעקבות פירצה מסויימת בענייני פסח. אחד מבעלי הבתים שבעיר לא ציית לדברים, ולפיכך הוטל בחרס. לאחר זמן היה בדרך ורדפוהו רוצחים ולא השיגוהו, אולם מחמת רעבונו סר לנחל סמוך ליטול ידיו, ואז תפסוהו והרגוהו.

יום אחד ישב הרב בחדרו ולמד, ולפתע בא ההרוג אליו, וסיפר לו כי מפני מסירות נפשו על נטילת ידים נכנס לגן עדן ללא שהיות אולם מפני החרס חזר אל הרב, שיתירו לו...

"על זה אמרו חז"ל - מסיים האדמו"ר - "יש קונה עולמו בשעה אחת; תוכחה מגולה עד כמה להיזהר גם במצוה דרבנן".

ההפרדה בין אכילת בשר לחלב, נחלקו הראשונים בפירוש סוגייתנו. גמרתנו מביאה, שמר עוקבא הגדיר את עצמו כחומץ בין יין, משום שאביו נהג להמתין עשרים וארבע שעות בין אכילת בשר לאכילת מוצרי חלב, "ואילו אנא, בהא סעודתא הוא דלא אכילנא, לסעודתא אחריתא, אכילנא" - בסעודה שבה אני אוכל בשר, איני אוכל חלב אך בסעודה אחרת אני כבר אוכל מאכלי חלב.

לדעת בעלי התוספות (ד"ה "לסעודתא") והראב"ה, כוונת מר עוקבא היא, שבאותה סעודה עצמה אין לאכול בשר וחלב, אך מיד עם סיום הסעודה הבשרית, מותר לפתוח בסעודה חדשה, ולאכול בה מוצרי חלב. אולם, ראשונים רבים (רמב"ם, רא"ש, רשב"א ועוד) סוברים, כי כוונת מר עוקבא היא, שאסור לאכול מוצרי חלב מספר שעות לאחר אכילת הבשר, ולפיכך הוא ציין שאינו אוכל חלב עד הסעודה הבאה, שהרי דרך בני אדם שממתינים מספר שעות בין סעודה לסעודה.

להלכה, כתב ה"שולחן ערוך" (יו"ד סי' פ"ט סעי' א'): "אכל בשר, אפילו של חיה ועוף, לא יאכל גבינה אחריו עד שישהה שש שעות". הרמ"א מוסיף על כך: "והמנהג הפשוט במדינות אלו, להמתין אחר אכילת הבשר שעה אחת... ויש מדקדקים להמתין שש שעות אחר אכילת בשר לגבינה וכן נכון לעשות". ראוי לציין, כי לכל הדעות, אין לאכול בשר וחלב באותה סעודה, גם אם היא נמשכת שש שעות ויותר, אלא יש לברך ברכת המזון ולסלק את השולחן (ש"ך שם ס"ק ה').

אכילת חלב אחר אכילת בשר: כל האמור, הוא לגבי אי אכילת חלב לאחר אכילת בשר. לגבי אכילת בשר אחר אכילת חלב, גמרתנו מספרת שרב אסי שאל את רבי יוחנן כמה זמן יש להמתין בין אכילת חלב לאכילת בשר, והשיבו "ולא כלום", וכך נפסק להלכה ("שולחן ערוך" שם סעי' ב'), אך יש לקנח את הידיים ואת הפה ולהדיחם.

פוסקי זמנינו מציינים, כי המצחצח את שיניו לאחר אכילת מוצרי חלב, יוצא ידי חובת קינוח והדחה (ראה בסוף ספר פתחי הלכה - כשרות).

עם זאת, יש שנהגו להפריד בכמחצית השעה או כשעה, בין אכילת חלב לאכילת בשר (עיי' בקיצור שו"ע בשר בחלב לגר"א פויפר ח"א סי' י"א סעי' ה'), ויסוד מנהג זה בדברי הזוהר (עיי' "בית יוסף" אור"ח קע"ג) שכתב, כי הרוצה לאכול בשר לאחר אכילת חלב, יברך ברכת המזון וימתין זמן מה. מעניין לציין, כי המהר"ם מרוטנבורג (שו"ת ח"ד סי' תרט"ו, מובא בהג' אשרי בסוגייתנו) נהג שלא לאכול בשר בהמה וחיה לאחר גבינה, אך בעוף, שאיסורו מדרבנן, היה מיקל. כאשר הוא נשאל לפשר מנהגו, השיב: "בימי חורפי הייתי מתלוצץ בבני אדם שהיו עושים כן ואדרבא... היה נראה בעיני כמו מינות J-שמוסיפים על דברי התורה-]. עד שפעם אחת מסעודה לסעודה מצאתי גבינה בין שיני, גזרתי להחמיר על עצמי בבשר אחר גבינה כמו גבינה אחר בשר". ה"בית יוסף" (שם) מציין, כי המהר"ם מרוטנבורג "היה מיקל בעוף... לפי שלא ראה את ספר הזוהר, אבל אנו שזכינו לראותו, טוב ונכון להחמיר אפילו בבשר עוף" [אולם, דעת ה"פרי חדש" שגם הזוהר לא החמיר בבשר עוף, ועיי' "ערוך השולחן" יו"ד סי' פ"ט סעי' ט']. ה"ערוך השולחן" (שם סעי' ט') מתייחס לדברים אלו וכותב, "ויש מדקדקין שנוהגין בזה" ויש שאינם נוהגים (ועיי' "משנה ברורה" סי' תצ"ד ס"ק ט"ז שנקט בפשטות, שאין צריך להפסיק בברכת המזון לאחר אכילת גבינה רגילה).

עדיין לא עסקנו בשאלה, מה הסיבה שחכמים ראו לנכון להפריד בין אכילת בשר לאכילת חלב, למשך זמן ארוך כל כך, וכמו כן לא התייחסו ל"גבינות הקשות", אשר זה שנים מהוות נידון חשוב ואקטואלי בהלכות בשר בחלב. על כך ועוד, במאמר הבא.

דף קה"א גבינה מותר לאכול בשר

אכילת בשר לאחר אכילת גבינה צהובה

הראשונים נחלקו, מדוע חז"ל גזרו שיש להפריד בין אכילת בשר לאכילת חלב. לדעת רש"י (ד"ה "אסור לאכול גבינה"), השומן המצוי בבשר נותר בפיו של האוכל, וכאשר יאכל מאכלי חלב, ירגיש בפיו טעם בשר וחלב. לדעת הרמב"ם (הל' מאכלות אסורות פ"ט הל' כ"ח), חלקיקי הבשר הנתפסים בין השיניים, הם שהניעו את חכמים לאסור על אכילת חלב לאחר אכילת גבינה [עיי' ט"ז יו"ד סי' פ"ט ס"ק א', שדן זה הוא בבשר בלבד, שמן הפסוק, במדבר יא/לג, "הבשר עודנו בין שיניהם" למדים, שבשר אינו מאבד מחשיבותו, גם לאחר שהתפרר ונותרו שייריו בפה].

שני הטעמים הנזכרים, אינם שייכים לגבי מאכלי חלב. שכן, אין בהם שומן רב כבבשר, וכמו כן, שייריהם אינם נתקעים בין השיניים, שהרי החלב ומוצריו נמוחים בפה (בעל המאור והר"ן).

שונה הוא דינם של הגבינות הקשות. הגבינה הקשה נוצרת על ידי השהייתה לתקופה ממושכת בתנאים מיוחדים, ובזמן זה מתפתח בגבינה תהליך מתמשך של תסיסה ופירוק שרשראות החלבון, והגבינה הולכת ומתקשה. ככל שהגבינה קשה יותר, טעמה משתבח ומתחזק ("ביתניב החלב" עמ' 98 והלאה).

הגבינה הקשה בעלת מאפיינים דומה לאלו של הבשר: לאחר נתונים אלו, נמצאנו למדים, כי הגבינה הקשה, אינה שונה בהרבה מן הבשר. פירורים ממנה עשויים להתקע בין השיניים, שהרי היא קשה, וכמו כן, טעמה החזק עשוי להטביע את חותמו בפיו של האוכל לזמן ממושך, ולכאורה, הן לדעת רש"י, שאסור לאכול גבינה אחרי בשר משום שטעם הבשר נותר בפה, והן לדעת הרמב"ם שאסור לאכול גבינה אחרי בשר משום שפירורים מן הבשר נותרים בפה - אסור לאכול בשר אחרי גבינה קשה נלדעת הט"ז הנזכר, אין איסור לדעת הרמב"ם].

אכן, רוב הפוסקים נוקטים, שיש להחמיר ולהמתין אחר אכילת גבינה קשה (עיי' רמ"א יו"ד סי' פ"ט סעי' ב'). יש אומרים שיש להמתין שעה אחת (ש"י"ד שם) ויש אומרים שצריך להמתין שש שעות (ט"ז שם ו"משנה ברורה" סי' תצ"ד ס"ק ט"ז בשער הציון).

האם שונה דינה של גבינה צהובה מותכת? שתי השלכות הלכתיות מעניינות ומעשיות מאד, נובעות מן ההבדל שבין שני הטעמים שצינו רש"י והרמב"ם. האחת, לגבי גבינה צהובה מותכת, שטעמה לא פג, אך היא כבר אינה קשה. לפי טעמו של רש"י, יש להמתין אחריה לאכילת בשר, שהרי טעמה הטוב לא כהה בתהליך ההתכה, אך לפי טעמו של הרמב"ם, מותר לאכול בשר אחריה, שהרי אינה קשה ואינה נתפסת בין השיניים [בהדחה וקינח, כמוכח]. ואילו בגבינה קשה שטעמה אינו חריף, יהא הדין להיפך. לשיטת רש"י אין צורך להמתין אחריה, ולשיטת הרמב"ם, טעמה אינו הקובע אלא מידת קשיותה (הגרי"ש אלישיב, קובץ תשובות או"ח סי' נ"ה).

גבינה 'קשה', מהי? עדיין מוטל עלינו לברר, מאימתי גבינה הופכת ל"גבינה קשה", שיש להמתין אחריה לאכילת בשר. ובכן, רוב הפוסקים נוקטים (עיי' ט"ז שם ס"ק ד' וש"י"ד שם ס"ק ט"ז), כי גבינה שיושנה במשך ששה חודשים, נחשבת גבינה קשה.

גבינות צהובות וגבינות בולגריות: עתה נעבור אל הגבינות הצהובות והגבינות הבולגריות של ימינו - הנחשבות הן ל"גבינות קשות"? מתברר, כי רובן המוחלט של הגבינות הצהובות, אינן זוכות ליישון במשך ששה חודשים, ולפיכך אינן נחשבות "גבינות קשות" ("בנתיב החלב" שם).

האם תהליך היישון אינו חדל עד אכילת הגבינה: מכל מקום, הגאון רבי שמואל ואזנר שליט"א (שו"ת "שבט הלוי" ח"ב סי' ל"ה) כתב שראוי להחמיר, משום שלעיתים חולפים ששה חודשים החל מן היום שבו הוחל ביישון הגבינה ועד לרגע שבו הצרכן אוכל אותה. כלומר, לדעתו, גם לאחר סיום תהליך היישון, הגבינה ממשיכה להתיישן באריזתה, ומאחר שקשה מאד לדעת מאימתי החל תהליך היישון של כל גבינה, ראוי להחמיר. לכך הוא מצרף גם את דעות הסוברים, כי גם גבינה שיושנה בתקופה הפחותה מששה חודשים, היא גבינה קשה.

ואילו הגאון רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל (שו"ת "אבן ישראל" ח"ט סי' ס"ח) נוקט, כי אין להחמיר לגבי הגבינות הצהובות של ימינו.

חובה להדגיש, כי גם כיום מיוצרות גבינות קשות מיוחדות, המתיישנות למעלה משנה בתהליך ייצורן, ולכל הדעות, לאחר אכילתן אין לאכול בשר, עד הזמן הקצוב (ראה "נתיב החלב" שם).

מאורות הדף היומי

בית מדרש למגיד

שיעור דף היומי סוכטשוב

בשורה משמחת

הננו שמחים להודיע

כי זכינו ב"ה לייסד

שיעור חדש

בסוגיות הדף היומי

בבית השיקום התעסוקתי

רח' אהרונביץ 16 בני-ברק

בימים ראשון ושלישי

בין השעות 16:30 - 17:15

ע"י מגיד שיעור

מרבני בית מדרשנו

הציבור מוזמן

מאורות הדף היומי

בית מדרש למגיד

שיעור דף היומי סוכטשוב

בשורה משמחת לתושבי בני ברק

הננו שמחים להודיע כי זכינו ב"ה לייסד

שיעור חדש בדף היומי

במסכת בכורות

בביהכ"נ "סוכוטשוב"

רח' חתם סופר 3 ב"ב

בין השעות 20:40 - 21:30

תפילת ערבית לפני השיעור בשעה 20:30

ע"י מגיד השיעור

הרב משה קובלסקי שליט"א

זו הזדמנות ללומדי דף היומי במסגרות אחרות שיוכלו עתה להתחיל מסכת בכורות ולחזור ע"ז בעוד כחודשיים במסגרת לימוד הדף היומי העולמי

הציבור מוזמן

לעילוי נשמת

מרת ינטל רוזנצוויג-קוטנר ע"ה
ב"ר שמשון ומלכה ז"ל נלב"ע י"ב אייר תש"ב

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י בתה
מרת לולה פינקלשטיין תחי

לעילוי נשמת

הר"ר ישעיהו אברהם רוזנצוויג הי"ד
ב"ר יצחק נחום ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בתו
מרת לולה פינקלשטיין תחי

4600 דפי גמרא

הקדם והנצח את נשמת יקירך ז"ל שיום הזיכרון שלהם
חל בחודשים: תמוז, אב, אלול, תשרי וחשוון
בדף הגמרא מהדורת "נר תמיד"
מסכתות: בכורות, ערכין ותמורה.

4600 לומדי השיעורים בדף היומי ילמדו לעילוי

הנשמה המונצחת בעמוד הגמרא,

ויקיים בה:

"אשרי מי שבא לכאן

ותלמודו בידו"

לפרטים והרשמה ניתן לפנות ליוסי הלפרין במשרד "מאורות הדף יומי"

טלפון: 03-6164725 פקס: 03-5780243